

**СЕКЦІЯ
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ**

УДК 373.3/.5.091.64(564.3):305(043)

Воєвутко Н. Ю.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД АНТИДИСКРИМІНАЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ
ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ**

Питання про здійснення антидискримінаційної експертизи шкільних підручників у вітчизняному освітньому просторі було порушено у перше десятиліття цього століття. Сьогодні його вирішення пов'язують із запровадженням експертизи, яка наразі здійснюється з 2015 р. Не зважаючи на те, що стандартизованих критеріїв її проведення досі немає, накопичено змістовні матеріали інструктивно-методичного супроводу антидискримінаційної експертизи шкільних підручників, які вимагають узагальнення.

Це обумовлює мету даної наукової розвідки – дослідити та узагальнити вітчизняний інструктивно-методичний супровід антидискримінаційної експертизи шкільних підручників.

В інструктивно-методичних матеріалах для експертизи електронних версій проектів підручників для 8 класу ЗНЗ (2016) в розділі «Теоретико-методологічні засади гендерної експертизи підручників» автори наголошують на меті експертизи – віднайти у текстових та позатекстових (ілюстрації, методичний апарат, апарат орієнтування) матеріалах підручника вияви дискримінації за ознакою статі (гендерні стереотипи, андроцентризм, сексизм тощо) та надати рекомендації щодо їх усунення. О. Малахова, О. Марущенко, Т. Дрожжина, Т. Коробкіна аналізують законодавче підґрунтя проблеми; подають короткий перелік термінів, визначення яких сформульовані в руслі державної антидискримінаційної політики та можуть бути застосовані під час експертизи; виокремлюють дискримінаційні практики в контенті шкільних підручників, на які необхідно звертати увагу під час експертизи, до яких віднесено: 1) кількісна диспропорція представленості осіб обох статей; 2) представлення осіб різних статей лише у стереотипних гендерних ролях, 3) сегрегація і поляризація за ознакою статі; 4) зображення людини загалом і загальнолюдських цінностей виключно через образ чоловіка; 5) використання гендерночутливої мови: фемінітивів, зафіксованих у словнику, та фемінітивів-новотворів, одночасне використання паралельних форм і жіночого, і чоловічого роду, використання збірних іменників та описових конструкцій [2, с. 48-56].

В інструктивно-методичних матеріалах для експертизи електронних версій проектів підручників для 9 класу ЗНЗ (2016), авторами підрозділу щодо антидискримінаційної експертизи яких є О. Малахова, О. Марущенко, Т. Дрожжина, Я. Салахова, В. Селіваненко, доповнено та розширено теоретико-методологічні засади антидискримінаційної експертизи підручників, а саме: додано характеристики віку, кольору шкіри, етнічності, релігії, інвалідності тощо [3, с. 29-41]. Отже, відтепер експертиза не тільки гендерна, але антидискримінаційна.

У січні 2018 р. уперше з'являються інструктивно-методичні матеріали щодо здійснення антидискримінаційної експертизи електронних версій проектів підручників, поданих на конкурсний відбір проектів підручників для 5 та 10 класів закладів загальної середньої освіти, оформлені в окремий посібник (авторський колектив: Т. Дрожжина, О. Дубовик, Н. Забуга, О. Косьмій, О. Малахова, О. Марущенко, Н. Михайловська, Я. Салахова, В. Селіваненко; за загальною редакцією О. А. Малахової). Його перевагою перед попередніми інструкціями є прописані вимоги до експертного висновку та оформлення результатів експертизи; розширені та деталізовані теоретико-методологічні засади антидискримінаційної експертизи підручників (АнЕП), а також форми дискримінаційної мови; акцентовані та проілюстровані прикладами дискримінаційні практики в контенті шкільних підручників; наведені деталізовані поради щодо уникнення використання дискримінаційної мови за іншими захищеними ознаками – кольор шкіри, етнічність, громадянство, інвалідність, вік [4].

МОН України визначає такі антидискримінаційні вимоги (2018) до змісту підручників: 1) пропорційна представленість осіб за максимально можливою кількістю визначених ознак – якомога ширший діапазон персонажів/дійових осіб різного віку, статі, місця проживання тощо; 2) представлення персонажів/дійових осіб переважно у нестереотипних соціальних ролях; 3) відсутність сегрегації й поляризації за визначеними ознаками; 4) зображення людини загалом і загальнолюдських цінностей через різні образи; 5) використання недискримінаційної мови (збірні іменники, описові конструкції, паралельні форми маскулітивів і фемінітивів. Важливим, також, є факт, що МОН виокремлює таку складову відповідності підручника антидискримінаційним вимогам, як наявність завдань, вправ, коментарів, ілюстрацій, спрямованих на формування полікультурної спрямованості (толерантне ставлення до представників/-ць різних народів, національних та етнічних груп, культур, традицій і вірувань, здатності

до міжнаціонального і міжконфесійного діалогу), уміння виявляти і поважати різні точки зору, розуміння потреб і можливостей інших людей; у тому числі зазначає, що підручник також не може містити інформацію, що спотворює зміст прав людини чи дає хибне уявлення про них [5].

Зауважимо, що аналізованим Наказом передбачені критерії оцінювання електронних версій підручників для закладів загальної середньої освіти для науково-методичної та психолого-педагогічної експертизи. Однак, критерії для здійснення антидискримінаційної експертизи досі відсутні.

Проведення антидискримінаційної експертизи підручників (АНЕП) потребує штату експертів. Їх підготовку очолюють фахівці Гендерного інформаційно-аналітичного центру «КРОНА» (<http://www.krona.org.ua/>), за ініціативи якого відбуваються тренінги зі створення недискримінаційного освітнього контенту, освітні гендерні експерименти і конференції, функціонують літні гендерні школи, видається спеціалізована з гендеру та антидискримінації навчальна література, у тому числі «Гендерний педагогічний альманах», гендерночутлива наочність для шкіл і дитячих садків, пропонуються гендерночутливі сценарії виховних заходів.

На особливу увагу заслуговує курс «Антидискримінаційні лінзи: проекція на освіту», співorganizаторами якого, разом із ГІАЦ «КРОНА», є Державна освітня установа «Навчально-методичний центр з питань якості освіти» Міністерства освіти і науки України, Представництво Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні, Громадська організація «ЕдКемп Україна». Цей курс є дистанційною частиною навчально-сертифікаційної програми з підготовки експерток і експертів з антидискримінаційної експертизи освітнього контенту. Він цілком присвячений темі дискримінації за ознакою статі, оскільки ця тема, як свідчить практичний досвід укладачів курсу, виявляється найскладнішою для сприйняття і прийняття [1].

Навчання у курсі здійснюється за чотирма модулями: 1) Поняття про гендер – що таке гендер, нормативне підґрунтя державної гендерної політики, гендер і нерівність; 2) Як «просто діти» стають «справжніми» хлопчиками і дівчатками: факти про найтаємнініше у світі «конструкторське бюро» – «механіка» гендерного конструювання, про агентів впливу та їх інструменти, «гендерні лекала» зовнішнього вигляду, іграшки як репетиція дорослих гендерних ролей, гендерне гуртування, школа як «гендерна контузія», гортаючи сторінки підручника, «гендерні помилки вчительства»; 3) Гендерні стереотипи: впізнаємо і долаємо; 4) Гендерночутлива мова як ресурс подолання дискримінації – андроцентризм у мові, сексизм у мові, мовна політика, роль медій у гендерному реформуванні мови. Наприкінці курсу подані узагальнені рекомендації, які стануть у нагоді не тільки експерткам і експертам АНЕП, але й авторкам і авторам підручників.

Перспективою подальшого дослідження бачимо розроблення критеріїв для здійснення антидискримінаційної експертизи шкільних підручників.

Література

1. Антидискримінаційні лінзи: проекція на освіту / Дистанційний курс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edu.krona.org.ua/course/view.php?id=6>
2. Експертиза шкільних підручників : інструктивно-методичні матеріали для експертизи електронних версій проектів підручників для учнів 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів [посібник] / за заг. ред. О. М. Топузова, Н. Б. Вяткіної. – Київ: Педагогічна думка, 2016. – 128 с.
3. Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для експертизи проектів підручників для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів : за заг. ред. О. М. Топузова. – Київ: Педагогічна думка, 2016. – 128 с.
4. Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для експертів щодо здійснення антидискримінаційної експертизи електронних версій проектів підручників, поданих на конкурсний відбір проектів підручників для 5 та 10 класів закладів загальної середньої освіти; за заг. ред. О. А. Малахової. – Київ: Інститут педагогіки НАПН України, ДНУ Інститут модернізації змісту освіти, 2018. – 39 с.
5. Інструктивно-методичні матеріали для проведення експертами експертиз електронних версій проектів підручників / Наказ МОН України від 31.10.2018 № 1183 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1nnbIUaTMfBmiEgIf8YHBOjnQiwtdDgyE/view>

УДК 37.082

Задорожна-Княгницька Л. В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти

ПОНЯТТЯ «МЕНЕДЖЕР ОСВІТИ» У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Відповідно до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 [7], професійна підготовка менеджерів освіти належить до галузі знань 07 Управління та

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

**Збірник матеріалів
XXI підсумкової науково-практичної конференції викладачів**

01 лютого 2019 року

*За загальною редакцією
члена-кореспондента НАПН України, доктора політичних наук, професора,
К.В. Балабанова*

Маріуполь – 2019

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К.В. Балабанова. – Маріуполь: МДУ, 2019. – 262 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 6 від 28.01.2019)

Редакційна колегія:

Голова – Балабанов К.В., доктор політичних наук, професор

Члени редколегії: Булатова О.В., д.е.н., проф.; Безчотнікова С.В., д.філол.н., проф.; Задорожна-Княгницька Л.В., д. пед. н., доцент; Лисак В.Ф. д.і.н., проф.; Омельченко В.Я., д.е.н., проф.; Павленко О.Г., д.філол.н., доц.; Романцов В.М. д.і.н., проф.; Слющинський Б.В., д.соц.н., проф.; Толпежніков Р.О., д.е.н., доц.; Чентуков Ю.І., д.е.н., проф.; Шепітько С.В., к.філол.н., проф.

Збірник містить матеріали XXI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 01 лютого 2019 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, літературознавства і культурології, філології, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

СЕКЦІЯ

МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

<i>Басенко Г.Н.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНО-ДИАХРОНИЧЕСКИЙ ПОДХОД В ИССЛЕДОВАНИИ ПРОСТРАНСТВЕННЫХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ	207
<i>Золотько Ю.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ	208
<i>Mikhajlitchenko L.</i> THE ROLE OF IMAGERY IN VERSE	210
<i>Назаренко Н.І.</i> ГОТИЧНЕ НАЧАЛО І СТИХІЯ ПІДСВІДОМОГО У ПОВІСТІ Г. ДЖЕЙМСА «ПОВОРОТ ГВИНТА».....	212
<i>Олійник С.В.</i> АДЕКВАТНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИСУДКА ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ	213
<i>Стьопін М.Г.</i> АВТОМАТИЗОВАНИЙ КОНТРОЛЬ РІВНЯ ЗНАНЬ ЯК ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ	215
<i>Федорова Ю.Г.</i> МОВНА ГРА ЯК ЯВИЩЕ ТА ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ	216
<i>Яблоков С.В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ	218

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ІТАЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДУ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ

<i>Мараховська Н.В.</i> MODERNIZATION OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING IN THE EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC PROCESS OF MARIUPOL STATE UNIVERSITY	220
<i>Poklad T., Grachova A.</i> LE CARATTERISTICHE FONDAMENTALI DEL DRAMMA DI LUIGI PIRANDELLO	222
<i>Стасенко Є.А.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІТЕРАТУРНОЇ ОНОМАСТИКИ ТА ЇЇ РОЛЬ У ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ.....	223
<i>Трифонов Г.В.</i> ВПЛИВ ІСТОРІЇ НА ІТАЛІЙСЬКЕ КІНОМИСТЕЦТВО У ХХ СТ.....	224
<i>Tsyrorenko L. G.</i> CARDUCCI NELLA STORIA LETTERARIA E CIVILE D'ITALIA	225

СЕКЦІЯ

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

<i>Восевутко Н.Ю.</i> ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД АНТИДИСКРИМІНАЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ	227
<i>Задорожна-Княгницька Л.В.</i> ПОНЯТТЯ «МЕНЕДЖЕР ОСВІТИ» У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ	228
<i>Нетреба М.М.</i> ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	230
<i>Павленко Є.А.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	231
<i>Тимофєєва І.Б.</i> НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	233
<i>Хаджинова І.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ОРІЄНТИРІВ	235